

Door God geïnspireerde woorden - Sola Scriptura (III)

Voorganger: Ds. Jurjen Zeilstra

Lezingen:

1^e schriftlezing: Jesaja 60, 1-11

2^e schriftlezing: 2 Timoteüs 3, 10-17

3^e schriftlezing: Matteüs 5, 1-12

Inleiding

Woorden kunnen werkelijk helpen. Goedgekozen woorden kunnen troosten. Stilte kan grote betekenis krijgen, wanneer omlijst door woorden die ruimte geven. Als wij vandaag gedenken, doen wij dat niet alleen met het oog op het verleden. Maar kijken we ook naar de toekomst. In die balans bestaat de kerk. Vol verwachting zien wij uit naar dat wat God gaat doen. Maar het zijn de oude verhalen die de hoop levend houden.

Thema: Door God geïnspireerde woorden

Gemeente van Christus, waarom lezen wij eigenlijk in de kerk met regelmaat nog altijd oude, soms duizenden jaren oude teksten? Wij leven in een cultuur die daar, zeker gezamenlijk, weinig heil meer in kan zien. Zeker, er zijn mensen die uit persoonlijke interesse of omdat zij zich persoonlijk willen verdiepen, nog wel eens een oude tekst lezen. Ook zijn er in ons land relatief onbekende godsdiensten als de islam die rondom een heilig boek zijn opgebouwd. Maar waar de bijbel niet alleen in de Nederlandse kerken, maar ook in veel gezinnen, lange tijd een vrijwel dagelijks gelezen boek is geweest, zien wij in onze tijd de vanzelfsprekendheid van die praktijk verdwijnen.

Ik begrijp dit verschijnsel als een geweldige cultuuromslag. Ten gevolge van allerlei oorzaken, samenhangend met de ontwikkelingen in welvaart, wetenschap en techniek, lijkt niet alleen de behoefte, maar ook het vertrouwen in een hechte geloofsgemeenschap, opgebouwd rondom oude woorden over God en mensen, sterk afgenomen. De fragmentatie, de verbrokkeling in zingeving is door de individualisering enorm. Kunnen we tegen die achtergrond nog wel geloofwaardig spreken over door God geïnspireerde woorden met een samenbindende, met een verbindende, met een troostende kracht?

Het natuurlijk leven als gegeven werd in al z'n ruwheid reeds door Charles Darwin gedetailleerd beschreven. Dat werd in de 19e eeuw door velen als een buitengewoon schokkend geluid ervaren. Niet de scheppingsorde van God, maar natuurlijke selectieprocessen werden blootgelegd. Daarbij horen 'random', dus willekeurige processen, zoals het feit dat sterken de zwakken verdringen en dat leven dat voor

een soort nutteloos is, al snel gedoemd is te verdwijnen. Ik denk dat we het vandaag nog altijd lastig vinden om te accepteren dat dergelijke niet intelligent gestuurde krachten op het leven inwerken. Tegelijk denk ik ook dat we niet moeten accepteren dat mensen zich zonder meer aan de invloed van die krachten moeten overgeven of zich daarbij neerleggen. De opdracht je schrap te zetten om te doen wat je kunt om het leven, óók het zwakke, misschien wel juist het zwakke, te beschermen, die opdracht heeft een basis in de ethiek. Zo beleven we dat, gelukkig niet alleen in de kerk, maar in iedere samenleving de naam 'samenleving' waardig. Dit is beschaving.

Velen hebben er geen geloofstaal voor nodig om die opdracht te verstaan. Toch betekent dat niet dat er geen krachtige wortel meer zou zijn in oude woorden, ooit in een heel andere tijd en plaats van Godswege gesproken. Misschien is het wel een keuze om die oude verhalen en de taal daaraan verbonden vandaag nog steeds te gebruiken. Misschien ligt het diepe verlangen je in je handelen in het heden daartoe bewust te verhouden niet voor de hand. Misschien is dat zo. Wij zijn als het om God gaat het vanzelfsprekende, als het er al ooit was, voorgoed voorbij. Het kan ondertussen wel degelijk verrijkend zijn God in lief en in leed te betrekken. De klassieke Schriftplaats in het Nieuwe Testament die hierover gaat is 2 Timoteüs 3, 16-17.

Elke schrifttekst is door God geïnspireerd en kan gebruikt worden om onderricht te geven, om dwalingen en fouten te weerleggen, en om op te voeden tot een deugdzzaam leven, zodat een dienaar van God voor zijn taak berekend is en voor elk goed doel volledig is toegerust.¹

Dat is erg ruim gesteld en misschien wel erg optimistisch. Immers er zijn heus veel bijbelteksten waarin de bemoedigende waarde moeilijk te vinden is en door velen vandaag helemaal niet meer gezien wordt. Toch is het een heel belangrijk scharnierpunt. Dankzij deze visie hebben de christenen het Oude Testament niet afgeschaft. Zij hebben niet gezegd: Dat is alleen voor de Joden bedoeld. De apostel Paulus beseft dat het onverstandig zou zijn om de tak, waarop de in Jezusgelovigen zitten, af te zagen van de oude Joodse stam. Paulus (of iemand die schrijft in zijn

geest), roept Timoteüs op om te blijven bij wat hem vroeger was geleerd en niet neer te gaan kijken op oude en vertrouwde Joodse teksten, ook al leken ze misschien gedateerd.² Ze bleven van waarde, ook al was het de verkondiging door Jezus die in de jonge kerk centraal was gaan staan. De tekst 2 Timoteüs 3,16, waarin staat dat elke bijbeltekst als door God geïnspireerd mag worden beschouwd, heeft ook later nog een belangrijke rol gespeeld in de kerkgeschiedenis.³ Ook voor christenen bleven de oude joodse teksten van grote waarde als door God geïnspireerde woorden die vanwege hun wijsheid en heil telkens opnieuw, in telkens weer andere tijden mochten worden bevroegd. Ik geloof dat dit waar is voor de hele bijbel vandaag.⁴

Het blijft waar dat oude woorden werkelijk kunnen helpen, ook in een nieuwe tijd. Goedgekozen woorden kunnen troosten. Stilte kan betekenis krijgen, wanneer omlijst door woorden die mensen aan het denken zetten en ruimte geven. Als wij vandaag de levens van dierbaren gedenken, doen wij dat niet alleen met het oog op het verleden. Maar kijken we ook naar de toekomst. In die balans bestaat de kerk. Vol verwachting zien wij uit naar dat wat God gaat doen. Wij geloven dat God aan het werk is daar waar gerechtigheid geschiedt. Maar het zijn de oude verhalen die de hoop levend houden.

Zo lezen wij vandaag, bijvoorbeeld, in het profetenboek Jesaja dat de stad Jeruzalem wordt toegesproken met een visioen van herstel. In krachtige poëtische zinnen worden beelden verwoord, die mensen uittillen boven hun lot. Uit de verstrooiing van Israël verzamelt zich de Here God een volk. Het geheim van Jeruzalem als stad van vrede betreft dan een belofte, niet alleen voor Israël, maar uiteindelijk voor de hele wereld. Eens keren ballingen weer. Dezelfde volken waardoor zij ooit zijn weggevoerd, spelen in het droombeeld van de profeet nu een dienende rol voor het volk Israël. De vreemde troepen die ooit de muren van Jeruzalem hebben verwoest, bouwen deze nu weer op. Het is de omgekeerde wereld. Heersers die ooit hebben onderdrukt, dienen het koninkrijk van God.

Met woorden ontleend aan het scheppingsverhaal over duisternis en licht,⁵ beschrijft de profeet hoe na de donkere tijd van de ballingschap, Gods heerlijkheid als een licht over Jeruzalem opgaat en de stad zal verlichten. Ja, Jeruzalem zelf zal stralen en de volken zullen het zien, sterker nog zijn oriënteren zich op dit licht. Zij laten zich leiden door het licht van God dat zichtbaar is geworden over Jeruzalem. Gods orde komt in plaats van chaos. Van alle kanten worden schatten aangedragen. De handelsroutes over land en over zee worden benoemd in een bont beeld. Het is een beeld van een welvarend land.

Er zijn tijden, dan komt de hele wereld op je over als een chaotische, zinloze brei. Soms zie je geen doel meer. Soms ontvallen je de woorden waarin de zin van het bestaan op een geloofwaardige manier kan worden benoemd. Als een mens zijn of haar leven niet langer als zinvol kan verstaan, zegt dat net zoveel over de context waarin dat leven zich dagelijks afspeelt, als over de krimpende horizon van dat kwetsbare individuele leven zelf. Waarderen wij onze ouderen? Voorstellen tot een verruiming van de wetgeving rond het zelfgekozen levenseinde, zoals momenteel in de politiek wordt overwogen, verdienen naar mijn idee een uiterst voorzichtige benadering. Zeker, er is lijden en er wordt zinloosheid ervaren, niet alleen door ouderen. Daar mogen we nooit aan voorbijgaan. Ook worden wij niet opgeroepen met alle mogelijke technische middelen aan het eind gekomen leven schijnbaar eindeloos te verlengen. Maar zinvol zelfverstaan staat niet op zichzelf. De vraag is ook of je jouw leven als een waardevol deel van een groter geheel kunt zien, ook wanneer je niet langer nuttig bent in de economische zin van het woord. Ook wanneer de grenzen van je leefwereld ineenkrimpen, ben je nog steeds een kostbaar deel van het leven. Soms moet dit je door anderen worden gezegd en getoond, omdat je het zelf niet goed kunt zien. De mensheid als geheel verliest aan beschaving wanneer de tekorten, op welke leeftijd dan ook, niet langer op waarde worden geschat. Niet alleen de goede, ook de slechte stukken horen erbij, in de voltooiing van het eerlijke reliëf van een Godegegeven leven.

Jezus prijst juist die mensen zalig waarvan je het niet verwacht. Hij heeft het beste in gedachten voor hen die het meest tekort komen. Is het een bemoediging voor bepaalde groepen die het moeilijk hebben? Is het een vermaning aan de rest van de samenleving, aan hen die zich sterk voelen, of zonder tekorten? Of gaat het ten diepste over de manier waarop het er speciaal in de kerk, in tegenstelling tot de wereld aan toe zou moeten gaan? Ik denk dat het op het moment van spreken voor Jezus zelf vooral ging om een bemoedigende heilsbelofte aan mensen, wie dan ook, in de knel van het leven. Het is duidelijk dat deze belofte niet direct en helemaal in vervulling kon gaan, want hongerigen bijvoorbeeld, werden niet en nergens voorgoed verzadigd. Achter de belofte was het dus de hoop van Jezus op een totale ommekeer die hij verwoordt. Toch werd er in zijn optreden al een stukje verwerklijkt wanneer Jezus persoonlijk de armen die hij tegenkwam, en de hongerenden en de mensen met verdriet, volstrekt serieus nam en hen tegemoet kwam en maaltijd met hen had. Het bleef wat hem betreft niet bij woorden. Dat heeft hij ons geleerd.⁶

Het is een opdracht. Dat is de ethiek in de zaligsprekingen. Wie de zaligsprekingen hoort en er mee instemt, gaat daar zelf ook naar handelen. Je kunt

niet met je hart naar deze prachtige woorden van Jezus luisteren en met je armen over elkaar blijven zitten. Dat bestaat niet. Jezus hangt met zijn hoopvolle woorden als het ware een magneet boven de geschiedenis die het beste uit de mensen naar boven trekt. Maar hoezeer mensen zich zijn woorden ook ter harte mogen nemen, het wordt geen politiek actieprogramma. Wij geven niet het juiste antwoord wanneer wij van de kerk een politieke partij maken of wanneer wij menen dat alle heil nu van onze daadkracht afhankelijk wordt. Integendeel, er is een tegoed. De opdracht is tegelijk een belofte van God. Ethiek en genade gaan samen op.

Tegenover de wet van behoud van ellende die de wereld regeert, stelt Jezus de wil van een God vol ontferming. Hij proclameert deze als het eindoordeel over het menselijk tekort. De profetische beloften aan Israël gedaan, vaak in een ver verleden, komen tot hun recht wanneer mensen het niet opgeven, maar zich

blijven geven terwijl zij uitzien naar wat God gaat doen. De zaligsprekingen van Jezus betreffen verzet tegen cynisme en doen een krachtig appèl de hoop dat het anders kan levend te houden. Dat is in deze wereld een utopie, inderdaad. Maar het is wel de utopie die de richting aangeeft voor de zorg voor elkaar die het leven de moeite waard maakt, als voor Gods aangezicht.

Amen.

Wegzending en zegen

Als u van hier gaat, weet u gedragen door Gods liefdevolle hand, oriënteer u op de opkomende zon van Gods genade. Laat deze uw dagen verlichten en vindt troost in zijn liefde voor mensen.

De Here zegene u en behoede u.

De Here doe zijn aangezicht over u lichten en zij u genadig.

De here verheffe zijn aangezicht over u en geve u vrede.

Noten

¹2 Timoteüs 3, 16-17.

²Timoteüs was een waarschijnlijk een jonge medewerker van Paulus. Net als Paulus had hij een Joodse moeder en een niet joodse vader, zie Handelingen 16, 1-2.

³Weiser, A., *Evangelisch-Katholischer Kommentar zum Neuen Testament*, XVI/1, *Der Zweite Brief an Timotheus*, Düsseldorf, Zürich, Neukirchen-Vluyn 2003, 267-297, i.z. 286-297.

⁴Ook al weet ik heel goed dat er heus heel cryptische bijbelteksten bestaan.

⁵Genesis 1, 1-5.

⁶Luz, U., *Evangelisch-Katholischer Kommentar zum Neuen Testament*, I/1, *Das Evangelium nach Matthäus (Mt.1-7)*, Bern, Zürich, Neukirchen-Vluyn, 2002, 267-294, i.z. 275.

